

บทที่ 6

บทสรุป

จังหวัดเชียงราย เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญของภาคเหนือตอนบนในฐานะที่เมืองเชียง
รายเป็นชุมชนศูนย์กลางความเจริญอันดับรองของภูมิภาค (เมืองรอง) โดยมีบทบาทเป็นศูนย์กลาง
กลางตลาดสินค้าเกษตร และมีเมืองแม่สาย และเมืองเชียงของเป็นชุมชนการค้าชายแดนที่สำคัญ
เชียงรายในปัจจุบันยังมีบทบาททางด้านการท่องเที่ยว อันเนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่สวยงาม
และมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เหมาะต่อการเกษตรกรรม อีกทั้งเป็นจังหวัดชายแดนที่ตั้ง
อยู่เหนือสุดของประเทศไทย มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านถึงสองประเทศ จึงมีความสำ
คัญต่อความมั่นคงภายในประเทศอีกประการหนึ่ง สิ่งเหล่านี้จึงทำให้จังหวัดเชียงรายมีศักยภาพใน
การพัฒนาสูงในระดับภูมิภาคของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ชุมชนศูนย์กลางของพื้นที่ต่าง ๆ ในจัง
หวัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงความเจริญสู่พื้นที่ชนบท จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาจัง
หวัดทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม การศึกษาระบบชุมชนศูนย์กลางของจังหวัดเชียงราย จึงมี
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ของชุมชนต่าง ๆ ตลอดจนลำดับ
ศักดิ์และบทบาทหน้าที่ของแต่ละชุมชน แล้วนำมาวางแผนเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาจังหวัดเชียง
ราย

ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดเชียงราย พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 60 เป็นภูเขา
สูง โดยเป็นเทือกเขาทอดตัวจากทิศเหนือลงมาทางทิศใต้ พื้นที่ภูเขาส่วนใหญ่อยู่ทางด้านฝั่งตะ
วันตกของจังหวัด และบางส่วนอยู่ทางพรมแดนลาวด้านตะวันออก มีพื้นที่ราบระหว่างเทือกเขา
อยู่ทางตอนกลางของจังหวัด ซึ่งที่ราบนี้เป็นแหล่งปลูกข้าวเจ้า และข้าวเหนียวที่มีชื่อของเชียง
ราย มีพืชไร่ชนิดอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ข้าวโพด ฝรั่ง ฯลฯ ที่ราบบริเวณตอนกลางของ
จังหวัดถือเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญ เป็นอยู่ข้าวอู่น้ำของคนเชียงราย ซึ่งมีอาณาบริเวณอยู่ใน

เขตอำเภอพาน อำเภอเวียงชัย บางส่วนของอำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่จัน อำเภอ
เชียงแสน และอำเภอแม่สาย

เศรษฐกิจหลักของจังหวัดเชียงราย คือ เกษตรกรรม ซึ่งนำรายได้มาสู่คนในจังหวัดมากที่สุด เชียงรายมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญหลายอย่าง อาทิ ข้าวเหนียว ข้าวโพด ฝรั่ง ผลไม้เมืองหนาวต่าง ๆ รายได้อันดับรองลงมา คือ การท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้เชียงรายมีความเจริญเติบโตอย่างสูงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม การค้าชายแดนก็เป็นเศรษฐกิจที่สำคัญต่อจังหวัดเชียงรายอีกประการหนึ่ง เนื่องจากมีพรมแดนติดต่อกับประเทศพม่า และลาว ปัจจุบันด้านการค้าชายแดนมี 3 แห่ง ที่แม่สาย เชียงแสน และเชียงของ โดยทางจังหวัดได้เปรียบดุลการค้าในปีหนึ่ง ๆ หลายล้านบาท

จังหวัดเชียงรายมีวัฒนธรรมสังคมนับที่หลากหลายนอกจากมีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ไทยใหญ่ จีนฮ่อ เป็นต้น ทำให้มีวัฒนธรรมที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกันแต่สามารถที่จะดำรงชีวิตอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมที่เด่นของจังหวัด คือ วัฒนธรรมล้านนา อันเป็นเอกลักษณ์ของคนทางภาคเหนือ

สำหรับชุมชนศูนย์กลางต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย มีอยู่ทั้งหมด 21 แห่ง อันประกอบด้วย เทศบาลเมือง 1 แห่ง และสุขาภิบาล 20 แห่ง ชุมชนที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ เทศบาลเมืองเชียงราย รองลงมาได้แก่ สุขาภิบาลแม่สาย สุขาภิบาลเมืองพาน สุขาภิบาลจันจว้า สุขาภิบาลแม่จัน ฯลฯ ชุมชนที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด คือ สุขาภิบาลเวียงเทิง

จากการศึกษาศึกษาภาพของพื้นที่ในระดับอำเภอพบว่า อำเภอที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูงมีอยู่ 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่จัน อำเภอแม่สาย และอำเภอพาน ซึ่งทั้ง 4 อำเภอ มีทางหลวงแผ่นดินเป็นปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาพื้นที่และนำความเจริญไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ข้างเคียง เนื่องจากการคมนาคมติดต่อ การขนส่งสินค้า และการท่องเที่ยวจะใช้ถนนสายนี้เป็นหลัก เพื่อติดต่อเชื่อมโยงกับพื้นที่นอกจังหวัด สำหรับศักยภาพในการพัฒนาของชุมชนศูนย์กลางพบว่า ชุมชนที่มีค่าระดับการพัฒนาสูงสุดคือ เทศบาลเมืองเชียงราย รองลงมาได้แก่ สุขาภิบาลแม่สาย สุขาภิบาลแม่จัน สุขาภิบาลเมืองพาน ฯลฯ ส่วนชุมชนที่มีค่าระดับการพัฒนาค่ำสุดคือ สุขาภิบาลสันทราย ซึ่งค่าการพัฒนาของชุมชนทั้ง 21 แห่ง เมื่อถึงชุมชนหลักที่เป็นศูนย์กลางของอำเภอ พบว่ามีความสัมพันธ์กันโดยตรงกับค่าการพัฒนาของพื้นที่ในระดับอำเภอ คือ อำเภอที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูง ก็จะมีชุมชนศูนย์กลางหลักของอำเภอที่มีศักยภาพในการพัฒนาสูง

ด้วย ส่วนอำเภอที่มีศักยภาพในการพัฒนาต่ำ ก็จะมีชุมชนศูนย์กลางหลักของอำเภอที่มีศักยภาพในการพัฒนาต่ำเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของชุมชนศูนย์กลางต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย โดยพิจารณาถึงกิจกรรมที่ปรากฏในชุมชน 6 ประเภท คือ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม สถานที่ราชการ การคมนาคม สาธารณูปโภคสาธารณูปการ และการสาธารณสุข พบว่าชุมชนแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันไปตามศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน และสามารถแบ่งกลุ่มของชุมชนตามบทบาทหน้าที่จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในชุมชนได้ดังนี้

1. ชุมชนระดับศูนย์กลางพาณิชยกรรม และการขนส่ง มี 4 ชุมชน คือ เทศบาลเมืองเชียงราย สุขาภิบาลแม่สาย สุขาภิบาลแม่จัน และสุขาภิบาลเมืองพาน
2. ชุมชนระดับศูนย์กลางพาณิชยกรรมท้องถิ่น มี 6 ชุมชน ได้แก่ สุขาภิบาลเวียงเชียงของ สุขาภิบาลแม่ชะจวน สุขาภิบาลเวียงเชียงแสน สุขาภิบาลเวียงเทิง สุขาภิบาลเวียงป่าเป้า และสุขาภิบาลเวียงชัย
3. ชุมชนระดับท้องถิ่น มี 11 ชุมชน ได้แก่ สุขาภิบาลป่าแดด สุขาภิบาลห้วยไคร้ สุขาภิบาลแม่สรวย สุขาภิบาลจันจว้า สุขาภิบาลแม่ลาว สุขาภิบาลศรีถ้อย สุขาภิบาลบ้านปล้อง สุขาภิบาลแม่คำ สุขาภิบาลบ้านด้า สุขาภิบาลบ้านเหล่า และสุขาภิบาลสันทราย โดยกำหนดให้ชุมชนที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางตลาดสินค้าเกษตร คือ สุขาภิบาลแม่จัน สุขาภิบาลเมืองพาน สุขาภิบาลเวียงเทิง และสุขาภิบาลเวียงป่าเป้า ชุมชนที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าชายแดน คือ สุขาภิบาลแม่สาย และสุขาภิบาลเวียงเชียงของ และชุมชนที่มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าสินค้าพื้นเมือง คือ สุขาภิบาลแม่ชะจวน และสุขาภิบาลเวียงเชียงแสน

สำหรับแนวทางการพัฒนาจังหวัดเชียงราย ได้วางแนวทางการพัฒนาทั้งในระดับชุมชน และระดับจังหวัดดังนี้

-แนวทางการพัฒนาชุมชน

1. ใช้รูปแบบการพัฒนาแบบกระจายสู่พื้นที่ โดยการสร้างขั้วการพัฒนาที่ชุมชนศูนย์กลางต่าง ๆ ตามศักยภาพและบทบาทของชุมชนนั้น ๆ
2. กำหนดบทบาทหน้าที่ของชุมชนศูนย์กลางตามศักยภาพของชุมชน สภาพพื้นที่ที่รอบชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน
3. พัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ขาดแคลนในชุมชนระดับต่ำ (ลำดับที่ 4) ที่ยังขาดสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อชุมชน

4. ส่งเสริมชุมชนการค้าชายแดนที่แม่สาย และ เชียงของ ให้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของพื้นที่บริเวณชายแดน

-แนวทางการพัฒนาจังหวัด

1. พัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยว และพื้นที่เศรษฐกิจ (ชุมชนการค้าชายแดน) เช่น การปรับปรุงถนน การเพิ่มชุมสายโทรศัพท์ และการประปา
2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีให้อยู่ในสภาวะทรุดโทรม และขยายวงจรรการท่องเที่ยวไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน (พม่า ลาว และจีน)
3. กำหนดแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการควบคุมการใช้ที่ดินอย่างมีระเบียบ
4. ส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตร จำพวก อุตสาหกรรมผลไม้กระป๋อง อุตสาหกรรมดองพืชผักผลไม้ เพื่อการบริโภคภายในและการส่งออก
5. จัดหาแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อการบริโภค อุปโภค และการอุตสาหกรรม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย